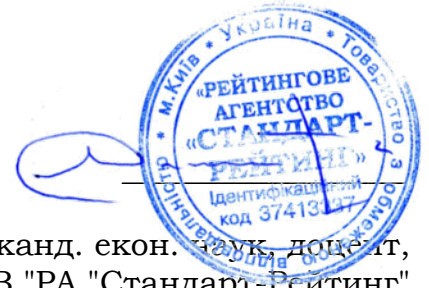

Методика визначення кредитного рейтингу фінансової організації з небанківського сектору

*Методика адаптована до українських стандартів обліку та
практики роботи фінансових компаній небанківського сектору*

ЗАТВЕРДЖЕНО

Версія від 05 листопада 2021 року

Нікітін А.В., канд. екон. наук, доцент,
Директор ТОВ "РА "Стандарт-Рейтинг"

А. Загальні положення та принципи

Методологічні основи визначення кредитного рейтингу для небанківських фінансових організацій враховують специфіку роботи юридичних осіб, які займаються фінансуванням на професійній основі (крім кредитних спілок). До таких організацій Агентство відносить всіх юридичних осіб, які на основі відповідної ліцензії займаються кредитною або лізинговою діяльністю:

- Фінансові компанії;
- Лізингові компанії;
- Ломбарди, тощо.

Виділення цих компаній з банківського сектору є об'єктивною необхідністю, оскільки такі компанії, як правило, працюють в іншому правовому полі ніж банки, та працюють на ринках, які якісно відрізняються від тих ринкових ніш, в яких зазвичай працюють банки.

Крім того, у небанківських кредитних (лізингових) компаній є одна спільна риса – наявність активного кредитного (лізингового портфеля), якість обслуговування якого, а також його дохідність та керованість впливають на

операційний результат компанії і на її здатність обслуговувати свої боргові зобов'язання.

При оцінці кредитного ризику у фінансових (лізингових) компаніях з небанківського сектору основний акцент робиться на аналізі якості кредитного (лізингового) портфеля, його здатності приносити дохід у майбутньому, залежності його параметрів від основних макроекономічних ризиків. Втім, загальні фактори, такі як загальний фінансовий стан компанії, її робота з державними регуляторами і податковою владою також враховуються при оцінці.

Відповідно до інформаційної політики Агентства, всі чинні рейтинги обов'язково супроводжуються рейтинговими звітами та щоквартальними оновленнями рейтингів. Агентство допускає наявність спеціальної версії рейтингових звітів компаній для публікацій, у разі якщо основний звіт містить комерційну інформацію або інші види інформації, яка є обмеженою для оприлюднення. В такому разі звіт чи реліз з оновлення рейтингу повинен містити примітку «версія для публікації».

Б. Основні фактори, які приймають участь в оцінці

1. Якість кредитного (лізингового) портфеля

Якість управління кредитним (лізинговим) портфелем, його характеристика та ключові показники є одними з основним факторів, на основі яких можна зробити висновок щодо якості кредитного рейтингу компанії.

При аналізі якості управління кредитним портфелем Агентство звертає увагу на наступні фактори:

1. **Прострочка.** Питома вага кредитів, прострочених більше ніж на 90 днів. Зростання цього показника може вказувати на погіршення якості кредитного портфеля і у порівнянні з ефективною ставкою по портфелю може показувати ступень залежності кредитного ризику Компанії від кредитних ризиків її позичальників.

2. **Дохідність.** Порівняльний аналіз ефективної дохідності кредитного портфеля з процентними та іншими фінансовими витратами на залучені ресурси Компанії. Процентний та комісійний дохід по кредитному (лізинговому) портфелю повинен перевищувати процентні та фінансові комісійні витрати компанії, та забезпечувати певний запас дохідності для забезпечення Компанією постійних витрат.

3. **Строковість та мобільність.** Динаміка середньозваженого строку погашення кредитів. Важлива для розуміння мобільності Компанії в управлінні портфелем та впливу макроекономічних ризиків на відповідний

портфель. Чим менший строк погашення кредитів, тим вища мобільність і менша залежність від макроекономічних ризиків.

4. **Диверсифікація** кредитного (лізингового) портфеля. Чим більше позичальників – тим краще диверсифікований портфель, тим менше вплив первинного несистематичного кредитного ризику на кредитний ризик Компанії. Позичальники Компанії не повинні бути пов'язаними особами, наприклад, не бути членами однієї родини, або працювати на одному підприємстві. У випадку виявлення пов'язаних позичальників такі позичальники обліковуються як одна особа.

Табл. 1

Рекомендовані параметри для вивчення якості управління портфелем, на звітну дату, (тис, грн, днів, %)

Показники	01.0X.0Y
Заборгованість позичальників перед кредитором, всього	
Заборгованість позичальників перед кредитором, за основною сумою боргу	
Заборгованість позичальників перед кредитором з прострочкою більше 90 днів, всього	
Середньозважений строк заборгованості позичальників перед кредитором	
Заборгованість 5 найбільших позичальників перед кредитором	
Кількість позичальників, всього	
Кількість позичальників, з прострочкою більше ніж 90 днів	
Кількість активних договорів, всього	

Табл. 2

Рекомендовані параметри для вивчення якості управління портфелем, за період

Показники	За період
Надано нових кредитів, тис. грн	
Надано нових кредитів, шт.	
Погашено кредитів, тис грн	
Погашено кредитів, шт.	
Нараховано відсотків, тис. грн	
Сплачено відсотків, тис. грн	
Нараховано інших фінансових (комісійних) доходів	
Процентні витрати з обслуговування зобов'язань компанії	
Інші фінансові витрати (крім процентних, наприклад, комісійні) на обслуговування зобов'язань компанії	

2. Капітал, його достатність та зовнішня підтримка акціонерів

Під час аналізу Агентство вивчає рівень покриття зобов'язань компанії власним капіталом та (або) чистим (регулятивним) капіталом за наявності вимог до такого капіталу у державного -(их) регуляторів. Рівень оцінки достатності капіталу залежить від:

- Виконання нормативів державного регулятора;
- Рекомендацій профільної асоціації та (або) саморегулюючої організації, до членів якої входить компанія;
- Практики успішного обслуговування зобов'язань при існуючому рівні покриття зобов'язань капіталом у довгостроковому періоді (понад 3 роки).

Додатково Агентство вивчає структуру капіталу, якість джерел його формування, підстави для переоцінки (у разі наявності), обставини формування статутного капіталу, обставини появи прибутків (збитків) минулих років і т.д.).

Обов'язково вивчається можлива зовнішня підтримка від акціонерів (ра) компанії. Враховуються такі фактори, як зовнішня підтримка від акціонерів в минулому, її частота, здатність акціонерів вносити капітал живими грошима, частота виплати дивідендів, наявність у акціонерів кредитних рейтингів від міжнародних рейтингових агентств і т.д. Наявність підтвердженої зовнішньої підтримки від акціонера компанії може суттєво впливати на її кредитний рейтинг.

3. Ліквідність.

Достатність ліквідності Компанії вивчається в трьох аспектах:

- Наявність ліквідних коштів для покриття операційних витрат компанії в короткостроковому періоді (до 12 місяців), з урахуванням динаміки такої ліквідності та її достатності в минулому;
- Наявність ліквідних коштів для покриття можливих збитків по кредитному портфелю в майбутньому (у разі низької операційної рентабельності). Позитивно на рейтинг можуть впливати консервативним чином сформовані резерви, представлені ліквідними активами (кошти в першокласних банках, урядові облігації і т.д.).
- Наявність загальної ліквідності для своєчасного якісного обслуговування зобов'язань компанії, як кредитного так і господарського характеру.

Оцінка достатності ліквідності відбувається не тільки за формами фінансової звітності, а і за інформацією з відкритих джерел. Наприклад, наявність податкового боргу на регулярній основі може бути розцінена як нестача коштів для виконання податкових зобов'язань. Наявність регулярних позовів від постачальників послуг, які вказують на погану платіжну дисципліну компанії, може бути розцінена як нестача коштів для ведення господарських операцій, необхідних для забезпечення діяльності компанії і т.д.

Аналітики можуть проявляти гнучкість в оцінці ліквідності, особливо якщо компанія знаходиться у фазі зростання кредитного (лізингового) портфеля, а макроекономічні прогнози уряду та державних регуляторів не передбачають суттєвих ризиків.

Також на оцінку ліквідності можуть впливати такі фактори як:

- Наявність підтвердженого безкоштовного або кредитного фінансування від акціонерів;
- Наявність підтвердженого банківського та (або) фондового фінансування на умовах кращої ставки (prime rate);
- Особливості бізнес-моделі компанії, які дозволяють обслуговування частини зобов'язань відкласти у законний спосіб без оголошення дефолту та (або) судових спорів.

4. Дохідність

Вивчається операційна рентабельність, рентабельність активів і рентабельність капіталу. Враховується наявність регулярного прибутку, здатність компанії генерувати прибуток і чистий дохід від операційної діяльності в кризових умовах.

Оцінка дохідності відбувається таким чином, щоб виявленого рівня дохідності було достатньо для обслуговування поточних і довгострокових зобов'язань компанії.

Оцінка доходів, які приносить кредитний (лізинговий) портфель, відбувається у пункті 1 «Якість кредитного (лізингового) портфеля» та є вагомим фактором оцінки. В розділі 4 проводиться співставлення отриманих доходів з видатками на обслуговування зобов'язань та іншими видатками компанії.

5. Менеджмент

Оцінка якості менеджменту компанії відбувається з урахуванням наявних досягнень та минулого управлінського досвіду управлінської команди компанії.

В. «Сплячі» та інші фактори, які враховуються при оцінці

Агентство також аналізує ряд сплячих факторів, які враховуються при оцінці, лише в тому випадку, якщо за ними відмічені негативні або позитивні прояви впливу на кредитний ризик компанії. До таких факторів належать:

1. Відносини з профільним державним регулятором. Кількість та обсяги перевірок, розміри штрафів та інших обмежувальних санкцій, в тому числі і тимчасових.
2. Відносини з фондом гарантування (у разі наявності). Кількість та обсяги перевірок, розміри штрафів та інших обмежувальних санкцій, в тому числі і тимчасових.

3. Відносини з податковими органами. Кількість та обсяги перевірок, розміри штрафів та пені. Наявність поточної заборгованості за сплатою податків за даними податкових органів.

4. Відносини з Держфінмониторингом. Кількість запитів та перевірок, наявність публічної інформації, звинувачень у відмиванні грошей, ухиленні від сплати податків, тощо.

5. Відносини між великими акціонерами компанії. Наявність публічних та прихованих корпоративних конфліктів між акціонерами компанії.

6. Наявність конфліктів між ключовими акціонерами компанії та менеджментом.

7. Наявність перебоїв в системах контролю за прийняттям управлінських та «торговельних» рішень.

8. Політичні ризики та ризики кримінального переслідування істеблїшменту та ТОП-менеджменту компанії.

До інших факторів належить:

1. Наявність у судовому реєстрі справ, які можуть вплинути на фінансовий стан компанії та на її здатність обслуговувати свої зобов'язання своєчасно та в повному обсязі.

2. Визначення ознак, які дають можливість державним регуляторам віднести цінні папери компанії до фіктивних, або звинуватити компанію у фіктивній діяльності.

Врахування таких ознак фіктивності відбувається по кожній компанії, яка отримує кредитний рейтинг, з урахуванням вимог державних регуляторів.

Г. Зведення результатів аналізу

Зведення результатів аналізу відбувається по 5 групам факторів, які перелічені у розділі Б «Основні фактори, які приймають участь в оцінці». Додатково Агентство вивчає та відмічає у рейтинговому звіті та (або) у релізі про оновлення рейтингу (у разі потреби) інформацію, яка суттєво впливає на кредитний рейтинг компанії і яка може бути не врахована в цій Методиці.

Аналітик, який готує звіт та (або) реліз про оновлення рейтингу для рейтингового комітету, презентує на рейтинговому комітеті підготовлений звіт. На колегіальній основі на рейтинговому комітеті після обговорення проекту звіту (релізу про оновлення) за всіма групами факторів виноситься колегіальне рішення щодо рейтингової оцінки.

У разі наявності у членів рейтингового комітету особливої думки, вони можуть її прикласти до протоколу засідання рейтингового комітету. Рішення

про присвоєння (оновлення) кредитного рейтингу приймається Рейтинговим комітетом простою більшістю голосів.

Оцінка кредитного рейтингу довгострокового та короткострокового відбувається за національною рейтинговою шкалою, яку затверджено Постановою Кабінету міністрів № 665 від 26 квітня 2007 р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2007-%D0%BF#Text>

Д. Принципи оприлюднення результатів аналізу

1. Агентство включає до рейтингового звіту (релізу про оновлення рейтингу) всю інформацію, яку вважає якісною. Агентство не використовує в своїй роботі інформацію, яка отримана не в законний спосіб, але може реагувати на публічну інформацію, в т.ч. у засобах масової інформації.

2. Агентство допускає, що частина висновків, зроблених у рейтингових звітах (релізах про оновлення рейтингів), може нести в собі інформаційне навантаження, що пов'язане з комерційною діяльністю Компанії, ноу-хау та іншу інформацію, публікація якої може нанести потенційні збитки Компанії. В такому разі для публікації в мережі інтернет готується скорочений звіт та (або) реліз, до якого вноситься відмітка «версія для публікації».

3. Агентство не обмежує використання звітів та (або) релізів про оновлення кредитних рейтингів у ЗМІ, при тендерних закупівлях, управлінні ризиками установ та організацій і т.д. Агентство не дає непублічних коментарів по запитах, які стосуються кредитного рейтингу Компанії, а у разі наявності таких запитів повідомляє компанію про їх зміст в усіх випадках, коли це дозволено чинним законодавством.

4. Агентство не допускає присвоєння та підтримку кредитного рейтингу без публікації звіту про рейтингове дослідження (релізу про оновлення рейтингу) незалежно від того, чи є такі вимоги від державного регулятора.

5. Агентство підтримує англomовну версію рейтингового дослідження та/або релізів про оновлення, призупинення, відкликання кредитного рейтингу клієнтів, якщо інше не передбачено окремими побажаннями клієнтів, які закріплено у договорі або додаткових угодах. Агентство не бере додаткову платню з аналітичних систем, інформаційно-аналітичних порталів за регулярне використання звітів про рейтингову оцінку та релізів з оновлення кредитних рейтингів.

6. Публікуючи звіт про рейтингове дослідження, реліз про оновлення або призупинення рейтингу, Агентство вважає, що компанія, кредитний рейтинг якої змінюється, погоджується зі змістом такої публікації.

7. Агентство повідомляє у своїх звітах про рейтингове дослідження та (або) релізах про оновлення, призупинення, відкликання кредитного рейтингу інформацію про факти надання неперевіреної та недостовірної інформації компанією, кредитний рейтинг якої змінюється, якщо такі факти виявлені і підтверджено.